

ტერორიზმის ცნების განსაზღვრება – მასთან წარმატებული ბრძოლის მნიშვნელოვანი წინაპირობა

დავით სუჯაშვილი

ვრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტის

ასოცირებული პროფესორი, საჯარო მმართველობის დოქტორი

რეზიუმე. 1798 წელს გამოცემულ ცად მიე რან აისე-ის ლექსიკონის დანართში პირველად დაფიქსირდა „ტერორიზმის“ ოფიციალური განმარტება, რომლის მიხედვით, „ტერორიზმი“ ნიშნავდა „ტერორის მმართველობას“¹. მაგალითად კი მოყვანილი იყო რობესპიერის მმართველობის მეთოდი, რაც რევოლუციის მტრების მიმართ სასტიკ მოპყრობაში მდგომარეობდა. ეს მეთოდი გადამდები აღმოჩნდა ოპოზიციისთვისაც, რომელიც პოლიტიკური მიზნის მისაღწევად ტერორს თავს არ არიდებდა. პარიზის კომუნის ხანმოკლე მმართველობის დროს (1871 წელი) ფართოდ გამოიყენებოდა ტერორიზმის ერთ-ერთი ძირითადი შემადგენელი ელემენტი – მძევლების აყვანა².

საკვანძო სიტყვები: ტერორიზმი, გლობალური საფრთხე, ადამიანის უფლებები

დეფინიციის – გავრცელებული მიდგომა

მიუხედავად იმისა, რომ „ტერორის მმართველობა“ იყო საფრანგეთის მთავრობის ქმედებების შედეგი, თანამედროვე გაგებით, ტერმინი „ტერორიზმი“ აღნიშნავს ადამიანების მკვლელობა/განადგურებას სამთავრობო ან არასამთავრობო პოლიტიკური აქტორების მიერ, სხვადასხვა, როგორც წესი, პოლიტიკური მიზეზებით. აღნიშნული ინტერპრეტაცია გავრცელდა 1870-იან წლებში, რუსი რადიკალების მიერ³, რომლებიც სოციალურ-პოლიტიკური ბრძოლის საწარმოებლად უფრო ეფექტიან საშუალებად ტერორისტულ ქმედებებს მიიჩნევდნენ.

თანამედროვე სამეცნიერო ლიტერატურაში ტერმინი „ტერორიზმის“ 200-ზე მეტი განმარტებიდან, დაახლოებით 90 ხშირად გამოიყენება სხვადასხვა ქვეყ-

1. *Système, régime de la terreur* – ეს არის პოლიტიკური მმართველობის ერთ-ერთი ფორმა, როდესაც ხელი-სულება პოლიტიკური ოპოზიციის მიმართ იყენებს ძალადობრივ მეთოდებს.

2. *დავით სუჯაშვილი*, სახელმწიფო ტერორიზმის ზოგიერთი ფორმის ისტორიული ასპექტები, ჟურნალი „საისტორიო ვერტიკალები“, №34, თბ. 2016, 234.

3. კვლევაში გაანალიზებულია „ტერორიზმის“ ასობით ოფიციალური და აკადემიური განმარტების ძირითადი კომპონენტები.

ნის სახელმწიფო უწყებების მიერ. ლეიდენის უნივერსიტეტის (ნიდერლანდები), მკვლევარების, ალექს შმიდის და ალბერტ იონგმანის მიერ, 1988 წელს ჩატარებული კვლევის მიხედვით⁴, განმარტებებში ფიგურირებს: ძალადობის კონცეფცია – 83.5%, პოლიტიკური მიზნები – 65%, შიშის და ტერორის წარმოქმნა – 51%, თვითნებობა და სამიზნეების განურჩევლად შერჩევა – 21%, მშვიდობიანი მოსახლეობის წინააღმდეგ, ნეიტრალურად განწყობილი პირების ან უცხო ქვეყნის მოქალაქეების წინააღმდეგ მიმართული ქმედებები – 17.5%⁵.

თელ-ავივის უნივერსიტეტის პროფესორის, არიელ მერარის მიერ 1993 წელს ჩატარებულმა კვლევამ აჩვენა, რომ აშშ-ში, დიდ ბრიტანეთსა და გერმანიაში სამართლებრივ განმარტებებში იკვეთება ტერორიზმის სამი საერთო ელემენტი, კერძოდ:

ძალადობის გამოყენება;

პოლიტიკური მიზნები;

ძალადობრივი ქმედებების შედეგად სამიზნე ჯგუფებში პანიკური შიშის დანერგვა⁶.

წლების მანძილზე სხვადასხვა კვლევითი ცენტრები და ცალკეული ექსპერტები ცდილობდნენ განესაზღვრათ, თუ რა არის „ტერორიზმი“, თუმცა ტეროლოგიაში (მეცნიერება ტერორიზმის შესახებ), უნივერსალური და საყოველთაოდ მისაღები განმარტება, ჯერ კიდევ არ არსებობს. მსოფლიო ისტორიაში ტერორიზმის სხვადასხვა ფორმით გამოვლენის მრავალი ფაქტის მიუხედავად, დღეისათვის ტეროლოგია, როგორც მეცნიერება, არ არის საკმარისად განვითარებული. „ტერორიზმის“ სამართლებრივ განმარტებასთან დაკავშირებითაც კი სამეცნიერო წრეებში არ არის ჩამოყალიბებული საერთო აზრი. თუ ტეროლოგების ერთი ნაწილი მიიჩნევს, რომ საჭირო არ არის ტერორიზმის უნივერსალური განსაზღვრების შემუშავება და საკმარისია მხოლოდ რამდენიმე მნიშვნელოვან ასპექტზე შეთანხმება, ტეროლოგთა მეორე ნაწილისთვის „ტერორიზმის“ სრულყოფილი განსაზღვრების შემუშავება არის ტერორიზმთან წარმატებული ბრძოლის წინაპირობა⁷.

ქვემოთ ჩამოთვლილია ცალკეული მეცნიერებისა და ინსტიტუციების ზოგიერთი ყველაზე გავრცელებული განსაზღვრება:

უოლტერ ზე'ევ ლაქიორი (გამოჩენილი ამერიკანისტი – პოლიტოლოგი):

„ტერორიზმი არის ძალადობა ან ძალადობის გამოყენების მუქარა, ბრძოლის მეთოდი, ან გარკვეული მიზნების მიღწევის სტრატეგია... ტერორიზმის მიზანია, დაუნდობელი და არაპუმანური ქმედებით, მსხვერპლი ჩააგდოს პანიკური შიშის

4. Schmid A. P., Jongman A.J., Political Terrorism. Amsterdam: North Holland Publishing Company, 1988, 5-6.
5. Chaliand G., Blin A., The History of Terrorism From Aniquity To Al Qaeda. London: University Of California Press, Ltd., 2007, 14.
6. დავით სუჯაშვილი, საერთაშორისო ტერორიზმის ანატომია და საქართველო. თბ., (2018), გამომცემლობა „საარი“.
7. წყარო: <http://www.unodc.org> (23.04.2016).

მდგომარეობაში... საჯარო ქმედებები ტერორისტული სტრატეგიის აუცილებელი ფაქტორია“.

ბრიუს ჰოფმანი (აშშ-ის ჯორჯთაუნის უნივერსიტეტის ანალიტიკოსი): „ტერორიზმი პოლიტიკურია მიზნებითა და მოტივებით, ძალადობრივი ქმედებით, შორს მიმავალი ფსიქოლოგიური ზეწოლის ამოცანებით, გათვლილია არა უშუალო მსხვერპლზე, არამედ სამიზნე ჯგუფებზე“.

ალექს შმიდი და ალბერტ იონგმანი (ნიდერლანდების ლეიდენის უნივერსიტეტის მკვლევარები): „ტერორიზმი არის პოლიტიკური მიზნებისთვის, პერმანენტული შიშის მომგვრელი ძალადობრივი ქმედებები, ჩადენილი ნაწილობრივ ან მთლიანად გასაიდუმლოებული ინდივიდის, ჯგუფის, ან სახელმწიფო სტრუქტურის მიერ, რომლის დროსაც, განსხვავებით სისხლის სამართლის დანაშაულისაგან, ძალადობის პირდაპირ სამიზნეს არ წარმოადგენს უშუალო მსხვერპლი, არამედ გათვლილია კონკრეტული მესიჯების გავრცელებისა და მოსახლეობის ფართო მასებში შიშის დათესვაზე“.

დევიდ რაპოპორტი (აშშ-ის კალიფორნიის უნივერსიტეტის პოლიტოლოგიის პროფესორი): „ტერორიზმი არის ძალადობის გამოყენება ხალხის ცნობიერებაში გარკვეული სიმპათიისა და/ან შიშის გრძნობების პროვოცირებისათვის“.

იონა ალექსანდერი (აშშ-ის კოლუმბიის უნივერსიტეტის პროფესორი, ექსპერტი ტერორიზმის საკითხებში): „ტერორიზმი წარმოადგენს საზოგადოების დაშინებას და პოლიტიკური მიზნების მისაღწევად ძალადობის გამოყენებას შემთხვევითი სამოქალაქო სამიზნეების მიმართ.“

ერთა ლიგის კონვენციის განმარტება (1937): „ტერორისტულ აქტად ითვლება ყველა ის დანაშაულებრივი ქმედება, რომელიც მიმართულია სახელმწიფოს წინააღმდეგ და მიზნად ისახავს ცალკეულ პირთა, პირთა ჯგუფის ან ფართო საზოგადოების ცნობიერებაში წარმოქმნას ტერორის შიში“.

ევროპული კავშირის შეფასება: „ტერორიზმი არის ქმედება, რომლის მიზანს წარმოადგენს საზოგადოების დაშინება, მთავრობებსა და საერთაშორისო ორგანიზაციებზე უკანონო ზეგავლენის მოხდენა, ქვეყნებისა და დემოკრატიული ინსტიტუტების განადგურება“.

აშშ-ის თავდაცვის დეპარტამენტის განმარტება: „ტერორიზმი წარმოადგენს პოლიტიკური, რელიგიური ან იდეოლოგიური მიზნების მისაღწევად უკანონო ძალადობის მიზანდასახულ გამოყენებას, ან შიშის დასანერგად მისი გამოყენების მუქარას მთავრობასა და საზოგადოებაზე ზეგავლენის მოსახდენად“.

კოფი ანანი (გაეროს ყოფილი გენერალური მდივანი): „ტერორიზმი არის გლობალური საფრთხე, გლობალური ეფექტებით... თავისი ბუნებიდან გამომდინარე, ეს არის სამართლის, წესრიგის და ადამიანის ფუნდამენტური პრინციპების ხელყოფა“.

აშშ-ის სახელმწიფო დეპარტამენტის განმარტება: „ქვეეროვნული და ფარული ელემენტების მიერ საზოგადოებაზე ზეგავლენის მოხდენის მიზნით დაგეგმილი ძალადობა არასაომარი – სამოქალაქო სამიზნეების წინააღმდეგ“.

აშშ-ის ცენტრალური სადაზვერვო სააგენტო: „ტერორიზმი არის: ძალადობის წინასწარ დაგეგმილი და არაიმპულსური აქტი; ქმედება, რომელიც გამიზნულია პოლიტიკური წესრიგის შესაცვლელად. ქმედება, რომელიც მიმართულია სამოქალაქო პირების წინააღმდეგ და ხორციელდება ქვეეროვნული დაჯგუფების მიერ“.

აშშ-ის გამოძიების ფედერალური ბიურო: „ტერორიზმი არის უკანონო ძალადობა ადამიანის ან საკუთრების წინააღმდეგ იმისათვის, რათა დააშინოს და აიძულოს სახელმწიფო, სამოქალაქო საზოგადოება ან ნებისმიერი სხვა ფიზიკური თუ იურიდიული პირი, პოლიტიკური ან სოციალური მიზნების მხარდასაჭერად“.

არაბული კონვენცია ტერორიზმის აღკვეთის შესახებ: „ტერორიზმი არის ნებისმიერი აქტი ან ძალადობის მუქარა, მიუხედავად მისი მოტივებისა ან მიზნებისა, რომელიც ინდივიდუალური ან კოლექტიური ფორმით მიმართულია საზოგადოებაში შიშის დასანერგად, ფიზიკური ზიანის მისაყენებლად ან სიცოცხლის, თავისუფლებისა და უსაფრთხოების ხელყოფის მიზნით. ასევე ყველა ის ქმედება, რომლის შედეგად საფრთხე ემუქრება გარემოს, კერძო და საჯარო საკუთრებას და ეროვნულ რესურსებს“.

ფაქტია, რომ ტერორიზმი არ წარმოადგენს მხოლოდ ძალადობას. ძალადობის ფორმის მიუხედავად – იქნება ეს აფეთქება, მკვლელობა თუ თვითმფრინავის გატაცება, ტერორისტების მოქმედების მიღმა ყოველთვის იმალება კონკრეტული სტრატეგია პოლიტიკური მიზნის მისაღწევად. ტერორიზმი არ არის შემთხვევითი, მოუმზადებელი ან ბრმა აქტი. ის არის მშვიდობიანი მოსახლეობის წინააღმდეგ მიმართული, წინასწარ კარგად გათვლილი ძალადობა.

ტერორიზმის მრავალწახნაგოვანობას მიანიშნებს 1974 წელს, პალესტინის გამათავისუფლებელი ორგანიზაციის ლიდერის, იასირ არაფატის მიერ გაერთიანებული ერების ორგანიზაციაში სიტყვით გამოსვლისას გაკეთებული განცხადება: „ის, ვინც ერთი ადამიანისთვის ტერორისტია, მეორე ადამიანისთვის – თავისუფლებისთვის მებრძოლია“⁸.

საერთშორისო თანამეგობრობას ისტორიულად ჰქონდა მიზანი, ჩამოეყალიბებინა „ტერორიზმის“ საერთშორისო განმარტება. 1937 წელს, ერთა ლიგამ შეი-

8. აღნიშნულ მოსაზრებას ამყარებს 2001 წლის 21 დეკემბერს, პალესტინაში ჩატარებული საზოგადოებრივი აზრის კვლევა. გამოკითხულ პალესტინელთა 98,1%-მა მიიჩნია, რომ 1994 წელს ჰებრონში, აღ იბრაჰიმის მქნეთში, ბარუხ გოლდშტეინის მიერ 29 პალესტინელის მკვლელობა უნდა შეფასდეს როგორც „ტერორიზმი“, ხოლო იმავე რესპოდენტთა 82,3% არ დაეთანხმა ან კატეგორიულად არ დაეთანხმა მოსაზრებას, რომ თელ-ავივის დელფინარიუმში თვითმკვლელი პალესტინელის მიერ განხორციელებული აფეთქება, რომლის შედეგადაც დაიღუპა 21 ახალგაზრდა ებრაელი, შეფასდეს, როგორც „ტერორიზმი“.

9. *Thomas Weatherall*, „The Status of the Prohibition of Terrorism in International Law: Recent Development“, *Georgetown Journal of International Law*, Vol. 45, 2015, 591.

მუშავა ტერორიზმის პრევენციისა და რეპრესიის (დასჯის) შესახებ კონვენცია, რომლის მიხედვითაც უნდა შექმნილიყო საერთაშორისო სისხლის სამართლის სასამართლო, ტერორიზმში ბრალდებული პირების გასამართლების იურისდიქციით¹⁰. კონვენციის მიღება იყო 1934 წელს მარსელში საფრანგეთის საგარეო საქმეთა მინისტრისა და იუგოსლავიის მეფის მკვლელობის ერთგვარი პასუხი. კონვენცია მიზნად ისახავდა ტერორისტული აქტის დეფინიციასა და მისი განხორციელების სანქცირებას, თუმცა მონაწილე წევრი ქვეყნების მხრიდან არაერთსულოვანი დამოკიდებულებისა და აზრთა სხვადასხვაობის გამო, კონვენცია ძალაში არ შევიდა. სწორედ აქედან იღებს სათავეს ტერორიზმის სამართლებრივი განმარტების სირთულე¹¹.

ტერორიზმის ცნების იურიდიული განსაზღვრების პირველი მცდელობა დაფიქსირდა ქ. ბრიუსელში გამართულ სისხლის სამართლის კანონმდებლობის უნიფიკაციის მე-3 საერთაშორისო კონფერენციაზე¹². წარმოდგენილი რეზოლუციის პოზიცია ნათლად იკითხება მის პირველივე მუხლში:

„მუხლი 1. ისეთი საშუალებების მიზანმიმართული გამოყენება, რომელთაც შეუძლია წარმოშვან საერთო საფრთხე, ყოველ ჯერზე დადგენილი იქნება მაშინ, როდესაც ბრალდებული ჩაიდენს ქმედებას, რომელიც საფრთხეს უქმნის სიცოცხლეს, სხეულის ხელშეუხებლობას, ადამიანის ჯანმრთელობას, ან ქმედებას, რომელიც საფრთხეს უქმნის ფასეული სიკეთეების განადგურებას, კერძოდ:

ხანძრის მიზანმიმართული გაჩენა, აფეთქება, დატბორვა, მსუთავი და მომაკვდინებელი ნივთიერებების გავრცელება, ისეთი სიგნალების, ფარნების, ნაგებობების ან მოწყობილობების ნგრევა და მწყობრიდან გამოყვანა, რომლებიც გამოიყენება ხანძრის ჩასაქრობად და ადამიანთა გადარჩენისათვის;

ტრანსპორტის, კომუნიკაციების, რკინიგზის, ტელეგრაფის, ტელეფონის, ფოსტის ნორმალური მუშაობის თვითნებური შეწყობნება, ჰიდრაულიკური დანადგარების, განათების, გათბობის ან საზოგადოებრივი მოხმარებისა და დანიშნულებების საგნების მწყობრიდან მიზანმიმართული გამოყვანა;

სასმელი წყლის ან პირველადი აუცილებლობის საკვების წაბილწვა, გაფუჭება ან მოწამვლა, ინფექციური დაავადებების, ეპიდემიების ან მიწათმოქმედებისა და სატყეო მეურნეობისათვის პირველადი მნიშვნელობის მცენარეთა დაავადებების გამოწვევა ან გავრცელება.“.

მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ, კერძოდ, 1971 წლის 2 თებერვალს, სახელმწიფოები კვლავ დაუბრუნდნენ ტერორიზმთან ბრძოლის სამართლებრივი მექანიზმის

10. *Viridiana Molinares Hassan*, „Terrorismo: Registros Jurídicos y debates doctrinales“ in Joan Lluís Pérez Francesch, *Viridiana Molinares Hassan*, EN defensa del Estado de Derecho, Esstudios sobre las tensiones entre la seguridad y la libertad en el mundo de hoy, Universidad del Norte Editorial, 2016, 193-194.

11. *Saul B.*, Attempts To Define „Terrorism“ In International Law. *Netherlands International Law Review.*, 2005, 59.

12. Convention to Prevent and Punish the Acts of Terrorism, February 2, 1971. <http://www.oas.org> (25.04.2016).

შემუშავებას. კერძოდ, მიღებულ იქნა პირველი საერთაშორისო კონვენცია „ტერორისტული აქტების პრევენციისა და დასჯის შესახებ“. კონვენცია ეხება ტერორისტულ აქტებს, რომლებიც ჩადენილია ადამიანების წინააღმდეგ, რაც გათვალისწინებულია ქვეყნების სისხლის სამართლის კოდექსებით, თუმცა ატარებენ საერთაშორისო ხასიათს¹³. კონვენციით გათვალისწინებულია ისეთი დანაშაულები, როგორცაა: მკვლელობა, გატაცება, გამოძალვა და ასევე ადამიანის ძირითადი უფლებების ხელყოფა.

1972 წლის დეკემბერში, გაეროს გენერალურმა ასამბლეამ მიიღო N3034 რეზოლუცია ტერორიზმისა და სხვა ფორმის ძალადობის შესახებ^{14/15}.

გაეროს გენერალური ასამბლეის 28-ე სესიაზე, „საერთაშორისო დაცვით მოსარგებლე პირების წინააღმდეგ ჩადენილი დანაშაულების აღკვეთისა და დამნაშავეთა დასჯის შესახებ“ მიღებული კონვენციით, დიპლომატიური იმუნიტეტის მქონე პირებზე ახალი სამართლებლივი რეჟიმი გავრცელდა.

ტერორიზმის წინააღმდეგ საერთაშორისო კონვენცია ასევე შემუშავებულ იქნა ევროპის საბჭოს მიერ, 1977 წლის 27 იანვარს, ქ. სტრასბურგში¹⁶.

საერთაშორისო სამართლებლივი ტექსტების შემუშავებას არ გადაუჭრია ტერორიზმის განმარტებასთან დაკავშირებული პრობლემები. „ტერორიზმის“ ცნების უნივერსალური განსაზღვრების შემუშავების საკითხი დღემდე დღის წესრიგშია.

დასკვნა

შესაძლო ტერორიზმს შემდეგი განმარტება მივცეთ: ტერორიზმი ეს არის კანონსაწინააღმდეგო ქმედება, რომლის მიზანს წარმოადგენს საზოგადოებაში შიშის დანერგვით პოლიტიკური მიზნის მიღწევა.

ტერორისტული ორგანიზაცია – უკანონო, არაოფიციალურად მოქმედი ორგანიზაციაა, რომელიც ძირითადად, შედგება ტერაქტის დაგეგმვის, მისი მომზადებისა და უშუალო შემსრულებელი რგოლებისაგან. ტერორისტულ ორგანიზაციას, შესაძლოა, ჰქონდეს სხვადასხვა სახის სტრუქტურული მოწყობა, მაგალითად:

იერარქიული (იდენტიფიცირებადი – ვერტიკალური სტრუქტურა);

ჰორიზონტალური (სტრუქტურა, სადაც ლიდერები ძნელად იდენტიფიცირებადია და არ თამაშობენ მთავარ როლს);

13. რაც იწვევს უდანაშაულო ადამიანების დაღუპვას ან საფრთხეს უქმნის მათ ფუნდამენტურ უფლებებს.
14. გაეროს N3034 რეზოლუციის მე-9 პუნქტის შესაბამისად, 1973 წელს შეიქმნა საერთაშორისო ტერორიზმის წინააღმდეგ ბრძოლის სპეციალური კომიტეტი.
15. European convention on the Suppression of Terrorism, <https://rm.coe.int/16800771b2> (27.04.2016).
16. მაგალითად: 1917 წელს ტერორისტულმა ორგანიზაციამ, სოციალისტ-რევოლუციონერების (ესერების) სახელით, მნიშვნელოვანი როლი ითამაშა რუსეთის ხელისუფლებაში ბოლშევიკების მოსვლაში.

ქსელური (სტრუქტურა, სადაც ორგანიზაცია შესაძლოა შედგებოდეს როგორც ერთმანეთისგან დამოუკიდებელი ჯგუფების, ისე დამოუკიდებლად მოქმედი ტერორისტებისგან (ე.წ. „მარტოხელა მგელი“).

ხშირ შემთხვევაში, ტერორიზმი მოიცავს ძალის ასიმეტრიულ გამოყენებას. ასიმეტრიული ომი წარმართება უთანასწორო მხარეებს შორის, სადაც ნაკლებად ძლიერი ძალა, ომის წესების დაუცველად, თავს ესხმის უფრო ძლიერ ძალას, რადგანაც იგი აპრიორი ვერ გაიმარჯვებს პირდაპირ საბრძოლო ქმედებებში.

ტერორიზმის წარმოშობასა და განვითარებას ხელს უწყობს რთული სოციალური, ეკონომიკური, იდეოლოგიური თუ პოლიტიკური პრობლემების ნაკრები. ტერორისტები თვითონ საკმაოდ იშვიათად მოდიან ხელისუფლებაში, მაგრამ რიგ შემთხვევებში ხელს უწყობენ ხელისუფლებაში ისეთი პიროვნებებისა თუ ძალების მოსვლას, რომლებიც, საბოლოო ჯამში, როგორც წესი, მათზე მეტ ექსტრემისტებად გვევლინებიან¹⁷.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. *დავით სუჯაშვილი*, სახელმწიფო ტერორიზმის ზოგიერთი ფორმის ისტორიული ასპექტები, ჟურნალი „საისტორიო ვერტიკალები“, №34, თბ. 2016.
2. *დავით სუჯაშვილი*, საერთაშორისო ტერორიზმის ანატომია და საქართველო, თბ., (2018), გამომცემლობა „საარი“.
3. *Schmid A. P., Jongman A.J.*, Political Terrorism. Amsterdam: North Holland Publishing Company, 1988.
4. *Chaliand G., Blin A.*, The History of Terrorism From Aniquity To Al Qaeda. London: University Of California Press, Ltd., 2007.
5. *Thomas Weatherall*, „The Status of the Prohibition of Terrorism in International Law: Recent Development“, Georgetown Journal of International Law, Vol. 45, 2015.
6. *Viridiana Molinares Hassan*, „Terrorismo: Registros Jurídicos y debates doctrinales“ in Joan Lluís Pérez Francesch, Viridiana Molinares Hassan, EN defensa del Estado de Derecho, Estudios sobre las tensiones entre la seguridad y la libertad en el mundo de hoy, Universidad del Norte Editorial, 2016.
7. *Saul B.*, Attempts To Define „Terrorism“ In International Law. Netherlands International Law Review., 2005.

ინტერნეტრესურსები:

8. <http://www.unodc.org> (23.04.2016).
9. Convention to Prevent and Punish the Acts of Terrorism, February 2, 1971. <http://www.oas.org> (25.04.2016).
10. European convention on the Suppression of Terrorism, <http://www.unodc.org> (23.04.2016).

17. მაგალითად: 1917 წელს ტერორისტულმა ორგანიზაციამ, სოციალისტ-რევოლუციონერების (ესერების) სახელით, მნიშვნელოვანი როლი ითამაშა რუსეთის ხელისუფლებაში ბოლშევიკების მოსვლაში.